Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

SOPHIE STAVERSKOVS SILKETÆPPE OG LIDT OM ANDRE VAABENPRYDEDE TEXTILIER

AF

BARON H. BERNER SCHILDEN HOLSTEN

SÆRTRYK AF FRA ARKIV OG MUSEUM
SERIE 2, HEFTE 1, BIND 8

KØBENHAVN
TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. * IVAR JANTZEN
1924

SOPHIE STAVERSKOVS SILKETÆPPE OG LIDT OM ANDRE VAABENPRYDEDE TEXTILIER

AF

BARON H. BERNER SCHILDEN HOLSTEN

SÆRTRYK AF FRA ARKIV OG MUSEUM
SERIE 2, HEFTE 1, BIND 8

KØBENHAVN
TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. * IVAR JANTZEN
1924

SOPHIE STAVERSKOVS SILKETÆPPE OG LIDT OM ANDRE VAABENPRYDEDE TEXTILIER.

Af Baron *H. Berner Schilden Holsten.*

I Tilslutning til Artiklerne om Vaabentæpper i dette Tidsskrifts to sidste Hæfter kan det sikkert have Interesse at se de andre der omhandlede Tæpper afbildede, og der bringes derfor i nærværende Afhandling Gengivelser af disse Tæpper.

Som nærmere Forklaring vil det være nødvendigt at give nogle orienterende Oplysninger, hvorved det ikke vil kunne undgaas, at der gentages noget af, hvad der allerede har været anført ved Omtalen af disse Genstande i Artiklen om Clara Gyldenstiernes Tæppe i 5. Hæfte.

Her vil endvidere blive omtalt forskellige andre Textilier, der ved deres Vaabenprydelser kan henføres til bestemte Personer, først og fremmest det usædvanlig pragtfulde Silketæppe, der fremviser Fru Sophie Staverskovs og hendes to Mænds Ahnevaabener.

Af de i 5te Hæfte S. 220 nævnte Tæpper afbildes her først det i Konturer med rød Silke broderede Lærredstæppe, som i Midten viser Vaabenerne Rantzau, Ulfeld og Parsberg samt Bogstaverne S. R., L. W. F. og E. P. B. og Anno 1643. Det henviser til Laurids Ulfeld til Egeskov († 1659) og hans to Hustruer, Sophie Rantzau († 1635) og Else Parsberg († 1684). — Figur 1.

I de fire Hjørner ses Evangelisterne med deres Symboler, og i en bred Bort er der Landskaber med Jagtscener, adskilte ved Træstammer. Den øvrige Del af Tæppet er paa den sindrigste og mest komplicerede Maade overbroderet med Ranker, Grene, Blomster, Dyr, Fugle og forskellige Ornamenter, som fuldkommen udfylder hele Fladen i en broget Mangfoldighed, saa man stadig forbavses ved at opdage Enkeltheder, som man ikke før har bemærket.

Af Planter ser man bl. a. Lillie, Tulipan, Nellike, vild Rose, Vindrueklase, Pære og Agern, og af Dyr Løve, Enhjørning, Hjort, Hund, Hare, Stork, Svane, Paafugl og Papegøje.

Dernæst afbildes Dorte Daas Tæppe, hvorom Nationalmusæets Protokoller oplyser, at det er et Sengetæppe af hvidt Lærred, broderet

med rød og hvid Silke. Paa Midten er der en Firkant, hvori ses Vaabenerne Hundermark og Daa og Aarstallet 1614, der senere er

Fig 1. Lauids Ulfelds Tæppe fra 1643.
(Frederiksborg).

ændret til 1654. Bogstaverne AA og D, der staar over Vaabenerne, maa ogsaa tildels være forandrede af en senere Ejer, da Tæppet efter dets Talmonogram, to Firtaller, maa have tilhørt Enken efter Claus Hun-

dermark til Øxendrup i Gudme Herred († 1593), Dorte (Jørgensdatter) Daa († 1624). Ved Siden af D'et har der sandsynligvis staaet endnu et D., og over det andet Vaaben er der Plads til Bogstaverne C H M.

Den øvrige Del af Tæppet er ved en enkel Baandslyngning med heraldiske Roser i Skæringspunkterne delt i rudeformede Afdelinger,

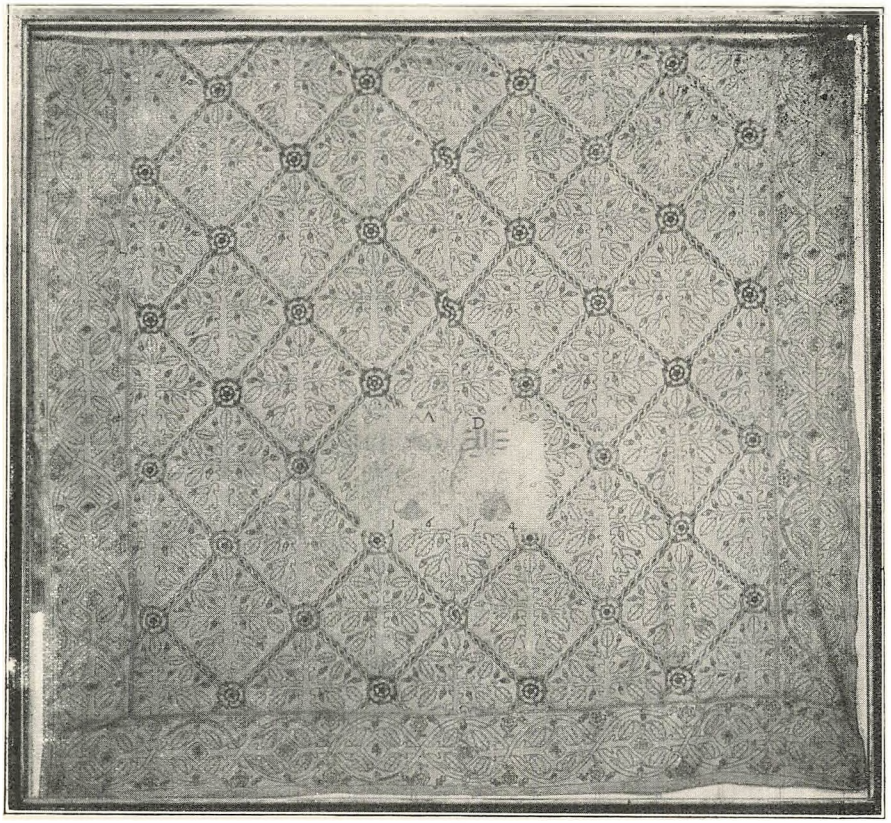

Fig. 2. Dorte Daas Tæppe.
(Nationalmuseet).

som er udfyldte med stiliserede Egetræer med Rod, Blade og Agern. Tæppet, der aabenbart har været en Del længere, er paa de tre Sider omgivet af en Bort med Egegrene og Roser, hvori der afvexlende ses IHS og det nævnte Kryptogram. Tæppet er i 1864 foræret Musæet af en Fotograf i Jylland. — Fig. 2.

I sin Komposition minder dette Tæppe om den Randers Musæum tilhørende Alterdug fra Skarresø Kirke (Ø. Lisbjerg H.), hvor man genfinder de rudeformede Inddelinger, dog her udfyldte med stilise-

rede Tidsler og med IHS paa Skæringspunkterne. Dugen er af Linned, og Broderierne er af gul og rød Silke, hvis Farver er stærkt afblegede. Bredden er ca. 168 Ctm; derimod mangler det nederste Stykke, og Resten er ret ødelagt. — Fig. 3.

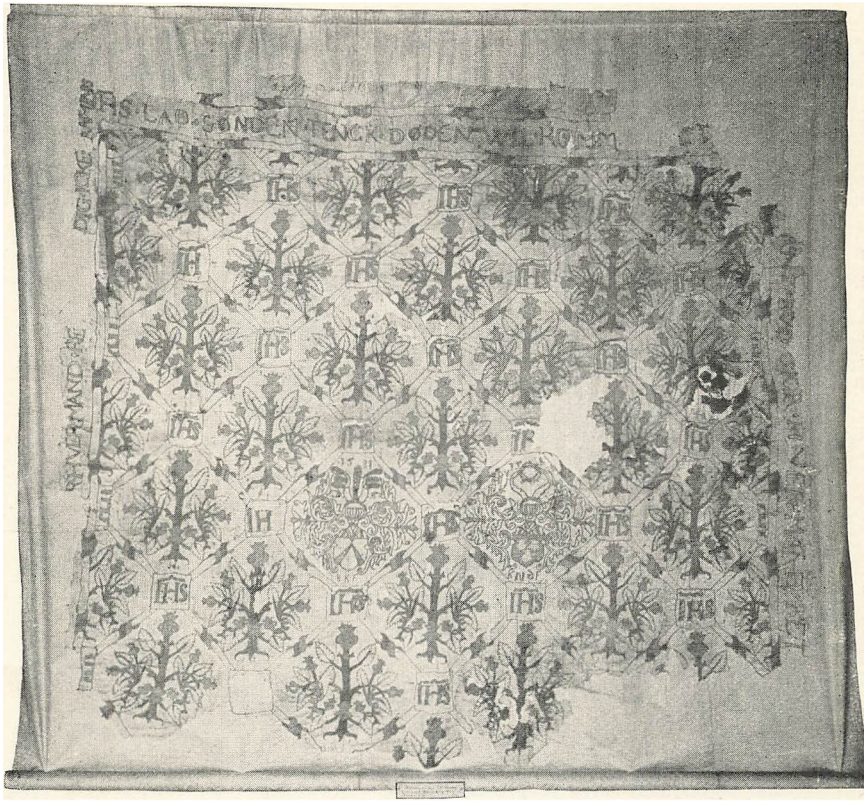

Fig. 3. Bjørn Kaas's og Kristence Rotfelds Tæppe.
(Randers Musæum.)

I to Felter ses Vaabenerne Kaas og Rotfeld, Aarstallet 1581 og Bogstaverne B K F og K N D F, betegnende: Bjørn Kaas's Fædrene og Kristence Niels-Datter (Rotfeld)s Fædrene (Vaaben). Han ejede bl. a. Starupgaard og Tybjerggaard, var Lensmand paa Bygholm, hvor han døde 1581, og bisattes i Højslev Kirke.

Hans Bryllup stod 1554 paa Starupgaard, og Hustruen blev begravet 1601 i Bjersø Kirke i Skaane. Da de ikke er begravede i Skarresø Kirke, og denne heller ikke er Sognekirke til nogen af hans Hovedgaarde, savner man Forklaring paa, hvorfor netop denne Kirke

har ejet et Stykke med deres Vaabener. Dugen skriver sig fra Mandens Dødsaar, men er maaske blevet færdig, inden han døde den 26. Marts, da der muligvis ellers havde staaet et S. (salig) foran hans Navn. Langs Kanten findes Resterne af en religiøs Indskrift: IHS·

Fig. 4. Sophie Reedtzs Tæppe fra 1669.
(Randers Museum.)

LAD·SØNDEN·TENCK·DØDEN·WIL·KOMM[E FRY]CT·[H]ANS·BUD·GIØR·HVER·MAND·RET·[FORLAD] DIG ICKE [P]AA MENSKENE].

Sammen med en Altertavle er Dugen kommen til Musæet fra Skarresø Kirke efter en Restaurering, som blev foretaget i Sommeren 1891.

I Randers Musæum findes desuden et 2,4 × 2,2 Meter stort blaat uldent Tæppe, hvorpaa der med Uldgarn er broderet forskellige Blomster og i Midten et firdobbelt Vaabenskjold, bestaaende af Vaabenerne

Lykke — Reedtz — Parsberg — Brahe med tilhørende Hjælme, hvorved dog er at bemærke, at Lykkes og Parsbergs Hjælme er ombyttede. Bogstaverne S. W. L. — S. R. og Aarstallet 1669 henviser til: Salig Waldemar Lykke og Sophie Reedtz. — Fig. 4.

Han ejede Grinderslev Kloster, Nørgaard og Hvanstrup og fødtes 1614 som Søn af Iver Lykke og Sophie Valdemarsdatter Parsberg og døde 1657. 1642 ægtede han Sophie Reedtz, Datter af Hr. Frederik Reedtz til Tygestrup og Birgitte Steensdatter Brahe; hun fødtes 1613 og døde 1690 eller 91. De ligger begge begravede i Grinderslev Kirke, hvor der dog ikke findes Ligsten eller Epitafium over dem. Paa Gaunø findes der Malerier af dem, som har været gengivne i Adelsaarbogens XX. Aargang; paa hans Billede er der malet et andet Vaaben, som vækker Tvivl om Rigtigheden af Paaskriften, der angiver, at Billedet forestiller ham.

Vaabenerne paa Tæppet er temmelig daarligt bevarede; hvis de sorte Felter i Parsberg og Brahe nogensinde har været sorte, hvad man maa formode, er denne Farve nu fuldstændig forsvundet, da man kun paa disse Steder ser den blaa Bundfarve. Dette stemmer forøvrigt ganske med, hvad der er Tilfældet ved andre gamle Tæpper, hvor ligeledes den sorte Farve har vist sig at være den mindst holdbare, hvad der gælder saavel Silke som (i dette Tilfælde) Uldgarn.

Udenom Vaabenerne er der en Krans af blaa og hvide Baand med store Tulipaner, Nelliker og Roser i matte røde og gule Farver. I Hjørnerne er der Buketter sammenbundne med en Sløjfe, og i den yderste Bort ses foruden de allerede nævnte Blomster ogsaa Iris og Akeleje, medens den øvrige Del af Tæppet er udfyldt med store enkelte Blomster af de nævnte Arter og desuden af Lillier. Særlig mærkes en meget flot tegnet blaa Iris. Blaa og hvide Farver er de mest fremtrædende, og selv, da Arbejdet blev udført for 250 Aar siden, har det sikkert haft et roligt og afdæmpet Præg uden grelle Farvesammensætninger.

Tæppet, om hvis Herkomst intet vides, har lidt betydelig Overlast ved, at der er bortskaaret et stort trekantet Stykke af hver Sides øverste Halvdel. Den herved fremkomne Form har foranlediget Fremsættelsen af den Formodning, at Tæppet har været brugt som Kanetæppe.

Det Braheske Vaaben træffer man endvidere paa to paa Hvedholm og Steensgaard opbevarede Tæpper, der er nedarvede i Familierne Brahe og Bille Brahe.

Det ene er et stort gult Silketæppe med Broderier af store, enkle, hvide Blomster, bl. a. Tulipan, Nellike, Lillie, Kejserkrone, stor Mar-

guerite og Vindrueklase. I hvert af dets Hjørner er der broderet et ret stort Vaaben med tilhørende Bogstaver, nemlig:

Brahe — I(ørgen) B(rahes) F(ædrene)
Gyldenstierne — A(nne) G(ylden) S(tiernes) F(ædrene)
Rosenkrantz — I. B. M(ødrene)
Hardenberg — A. G. S. M(ødrene) og Aarstallet 1650. — Fig. 18 paa S. 367.

Fig. 5. Midterpartiet af Alterdug fra Horne Kirke med Jørgen Brahes og Anne Gyldenstiernes Vaabener og Aarstallet 1640.
Opbevares nu paa Nationalmuseet.

Jørgen Brahe ejede bl. a. Hvedholm og Brahesborg og døde 1661. Fru Anne døde 1677. Deres Vaabener og Navne staar over Porten paa Hvedholm og Brahesborg Avlsgaarde, som de opførte.

Det andet Tæppe synes at være af nyere Oprindelse, men derpaa er der overført to broderede Vaabener Brahe og Gyldenstierne med Bogstaverne S(alige) H(err) I. B. og F(ru) A. G. S.; de er altsaa udførte efter Hr. Jørgens Død.

De samme to Vaabener med Bogstaver og Aarstal 1640 er broderede paa en ualmindelig prægtig Alterdug, som fandtes paa Hvedholm, og hvorpaa Giverinden gennem to længere broderede Inskriptioner taler til Eftertiden. I den ene udtales en alvorlig Advarsel mod den, der fjærner Dugen eller andet fra Horne Kirke. I den

Fig. 6. Den ene Trediedel af Alterdug fra Horne Kirke.
(Nationalmuseet.)

anden staar der, at Anno 1641 Juledag har Fru Anne Gyldenstierne givet denne Dug til Horne Kirkes Alter og derpaa forordnet at sys »hvis jeg eragted til Gudsfrygt mest at kunne give Anledning og det ved en mine Piger ved Navn Emerenze Clavsdatter.« — Fig. 5 og 6.

Højst interessant og sikkert ganske enestaaende er det, at man saa direkte faar Underretning om, hvem der har udført dette usædvanlig smukke Stykke Kunstbroderi, der fremstiller adskillige bibelske Scener, syede med brun Silke.

Fra Hvedholm stammer flere andre Alterduge, broderede med Hvidsøm, Hedebomønstre og Udtrækningsarbejde, hvoraf nogle er fuldstændige Mesterværker. En af disse viser ved Bogstaver og Vaabener hen til Jørgen Schult til Finstrup (nu Holstenshuus) og Anne

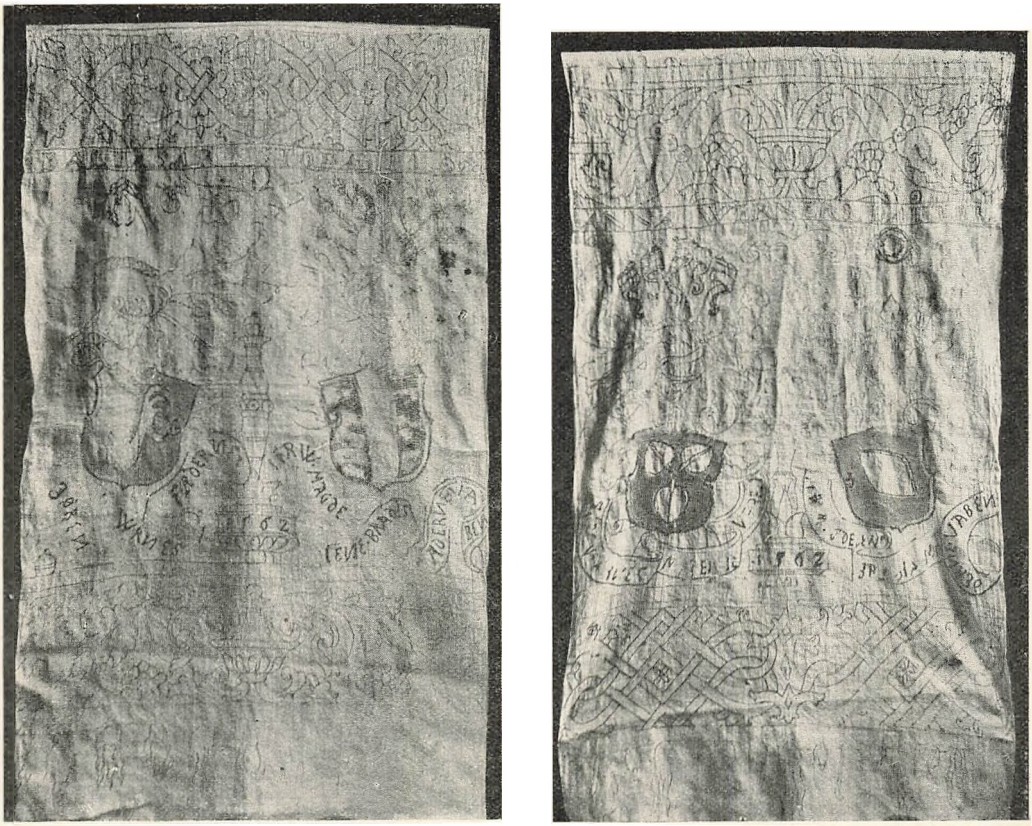

Fig. 7—8. Lærredsdug fra Hvedholm med Jørgen Urnes og Magdalene Brahes fædrene og mødrene (Ribbing og Rud) Vaabener og Aarstallet 1562.
(Nationalmuseet.)

Margrete v. Götzen. Den er dateret 1650 og er maaske senere skænket til Svanninge Kirke, som Fru A. M. v. Götzen erhvervede 1674, og som i 1835 indlemmedes i Grevskabet Brahesminde. Desuden findes der en mærkelig lang Lærredsdug paa 344 × 47 ctm. med broderede Ornamenter og Navne i rød, gul og — stærkt beskadiget — sort Silke og Sølvtraad; den har formodentlig ogsaa været benyttet til at brede over et Alter. Den udmærker sig ved særlig høj Ælde, idet den bærer Aarstallet 1562 foruden Jørgen Urnes og Magdalene

Brahes fædrene og mødrene Vaabener, Urne, Ribbing, Brahe og Rud; endvidere Navnene Baltasar Stobæus og Anna Werners Datter, der maaske var en Præst og hans Hustru. Man bemærker en stor broderet Engel og en Enhjørning samt nogle Bogstaver i Hjørnerne, maaske forkortede Sentenser eller Signaturer. — Fig. 7 til 10.

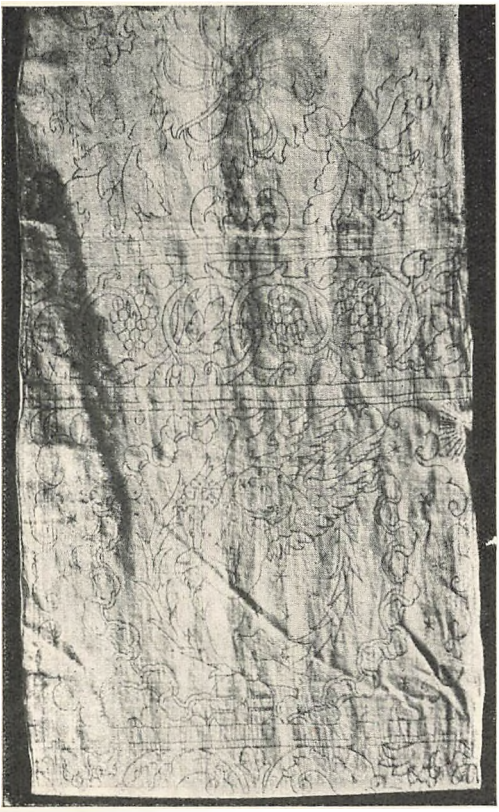

Fig. 9 og 10. Jørgen Urnes og Magdalene Brahes Lærredsdug.
(Nationalmuseet.)

Fru Magdalene var Søster til Jørgen Brahes Farfader.

Ellen Marsvins blaa Silketæppe paa Nationalmusæet, købt 1846 fra Horsens, viser langs Yderkanterne en broget Blanding af Dyr og Planter. Der er flere Køer, en Gedebuk, en Hund med E. M. S. broderet i Halsbaandet, en Kakadue, Dompapper og andre Fugle, en Elefant og en Kamel, hver med en Neger paa Ryggen, en Løve, som bider en Hjort, to Heste og Føl, en Vædder, Hjort og Hund. Bagved Dyrene og tildels i meget uforholdsmæssig Størrelse finder man Kejserkrone, Tulipan, Nellike og Pæretræ, og i Midten er der

anbragt et stort E. M. S. og 1648 i en Lavrbærkrans, der er belagt med Ellen Marsvins fire Ahnevaabener, Marsvin, Gyldenstierne, Hollunger og Gøye. — Fig. 11.

Paa Gaunø findes et hvidt Lærredstæppe med røde Broderier, Bogstaverne H. P. (Holger Pax, † 1698) og L. B. (Lisbeth Bille, gift 1676, † 1723), Vaabenerne Pax og Bille og Aarstallet 1695.

Fig. 11. Ellen Marsvins Tæppe.
(Nationalmuseet.)

I 1895 købte Nationalmusæet af en Arbejdsmand paa Amager et uldent rødbrunt Tæppe, 1 Meter langt og 60 Ctm. bredt, stærkt overbroderet med store, grove Blomster, Tulipaner og Nelliker, syede med rødt, hvidt, gult, brunt og sort Uldgarn. — Fig. 12.

I Midten er der et aabent Felt, hvori der er broderet med samme Garn, Farver og Sting, som er anvendt ved Blomsterne, Vaabenerne Parsberg og Galde med Hjælmtegn og Hjælmklæder. Desuden Bogstaverne: IHS, og V. P. B. og A. G. samt Aarstallet 1677.

Verner Parsberg til Vognserup († 1686), ægtede 1649 i Viborg Anne Gudesdatter Galde til Nørlund (f. 1615, † 1680). Den ene af deres to Sønner, Gude Parsberg til Nørlund og Kokkedal, ægtede netop 1677 Karen Krag, og muligvis er Tæppet lavet i Anledning af dette Bryllup.

Tæppet har maaske oprindelig været rundt og er senere gjort firkantet; det omgives af en smal Fryndse af Uldgarn i alle mulige Farver.

Fig. 12. Verner Parsbergs og Anne Galdes Tæppe fra 1677.
(Nationalmuseet.)

Vaabenerne, der er noget medtagne, har sikkert været fremstillede i fejlagtige Farver, idet Parsberg synes at skulle være hvidt, gult og hvidt i Stedet for rødt, sort og hvidt, og Galdes Sparre er gul i Stedet for blaa, og Stjernerne synes hvide og ikke røde, medens Vesselhornene er delte af gult og hvidt og ikke af hvidt og blaat.

Der vides intet om Tæppets Hjemsted, men det har maaske i sin Tid været paa Nørlund, hvor dette Ægtepars Vaabener endnu ses over Portalen i Østfløjen, som opsattes i 1655. I Ravnkilde Kirke er Galdernes Familiebegravelse i det Kapel, der opførtes af Gude Galde, som tilgiftede sig Nørlund med Ellen Marsvins Søster Helvig.

Det sjældne Galdevaaben findes forøvrigt paa et lille Træhus paa Kragerup sammen med Ulfeldernes Vaaben og Navnene Eggert Ulfeld og Elszebet Galde samt Aarstallet 1577. Eggert Ulfelds Hustru var en fjern Slægtning af Galderne paa Nørlund.

Vibeke Friis's i 5. Hæfte omtalte med Silke broderede Lærredstæppe afbildes ogsaa her, og man vil i dets Midte finde et firdobbelt Vaaben som paa det ene af Randers-Tæpperne. Det er Vibeke Friis' 4 Ahnevaabener, øverst hendes Forældre, Jesper Friis og Elsebe Ulfeld, hvis Navne endda er broderede over Vaabenerne, nederst hen-

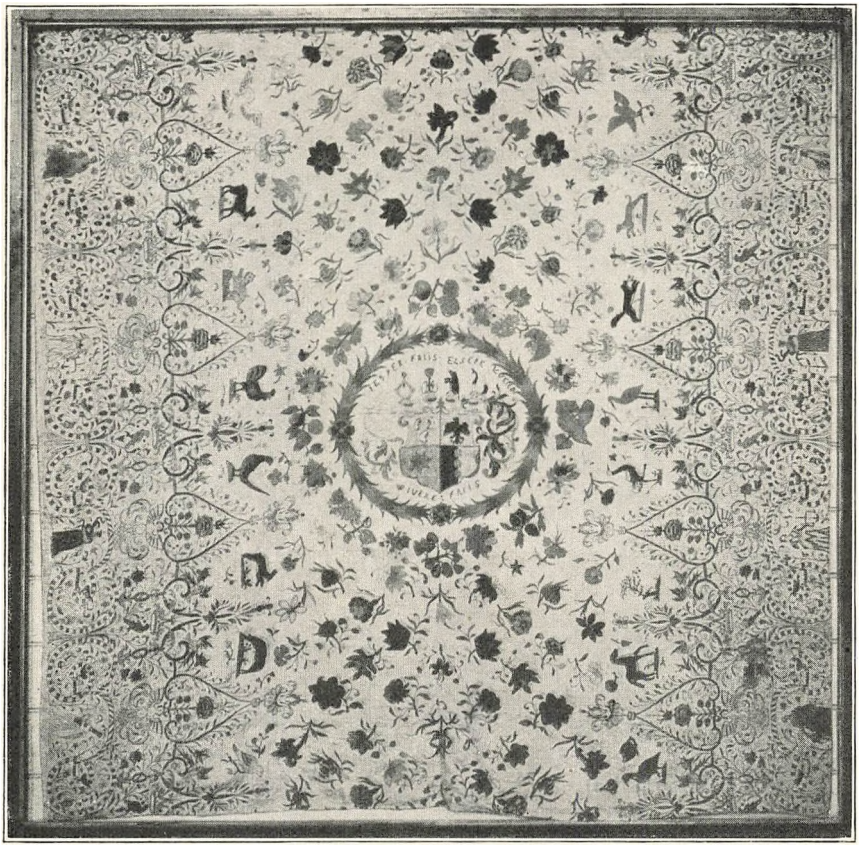

Fig. 13. Vibeke Friis's Tæppe.
(Nationalmuseet.)

des Bedstemødre, Vibeke Gyldenstierne, Niels Friis's, og Birgitte Brockenhuus, Jacob Ulfelds. Vibeke Friis døde ca. 1655, og, da hendes Forældre viedes 1629, kan Tæppet tidsfæstes til anden Fjerdedel af det 17. Aarh. eller de nærmeste Aar derefter. — Fig. 13.

Med Hensyn til Vaabenerne bemærkes, at Friisernes sorte Egern er hvide, omend med en mørk Kontur, og Ulfeldernes Hjælmtegn ligner nærmest en Gris. Midterpartiet er afgrænset af en falmet grøn Lavrbærkrans med 4 heraldiske Roser.

Tæppet er beskaaret foroven og forneden, medens det paa Siderne er udsmykket med brede ornamentale Borter med allehaande dekorative Slyngninger af Baand, Blade og Blomster (bl. a. Konvolvolus), med Vrængemasker, Drager, Kroner, Papegøjer og Figurer. Disse er langs Yderkanten allegoriske Kvindeskikkelser, forestillende Kærlighed, Retfærdighed, Klogskab og Styrke, broderede med rødt, gult, blaat og sort, og indenfor disse en Række vingede Jomfruer.

Umiddelbart indenfor Borten ses flere Dyr, nemlig: Pelikan, Hjort, Kat, Hane, Guldfasan, Hare, Faar (?), Sangfugl, And, Hest, hvidt Egern

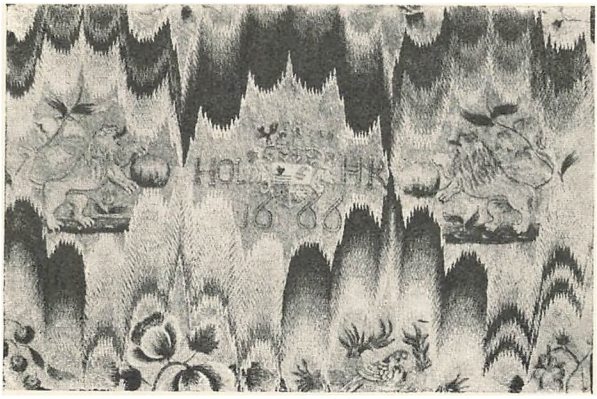

Fig. 14. Udsnit af Hans Oldelands og Helvig Kruses Tæppe fra 1666.
(Arreskov.)

i et Træ, sort og hvid Trane, rød Stork, Ræv med Gaas i Munden, rød Hund, Papegøje(?), Fugl.

De allerfleste af disse Dyr hører til de almindeligst kendte; Pelikanen var Datidens Folk vante til at træffe i den religiøse Symbolik.

Hele den øvrige Del af Tæppet er udfyldt med allehaande Blomster og Frugter, der nærmest Midten er af en noget massiv Karakter, bl. a. Græskar, Vinranke med blaa Druer og Æbler eller Kastanier. Man bemærker iøvrigt adskillige Tulipaner, Lillier, Nelliker, Klokkeblomster, Kirsebær, Kløverblad og Nød med tre Haser.

Tæppet er i 1841 erhvervet sammen med andre Genstande fra den Lassenske Samling.

Flere af de omtalte Tæpper har haft deres Hjemstavn paa Fyen. Fra samme Landsdel, om end fra en meget nordligere Egn, stammer et nu paa Arreskov opbevaret højst interessant 274 × 205 Ctm. stort Tæppe, der i Midten bærer et temmelig lille firdobbelt Skjold med Vaabenerne Oldeland—Kruse—Gyldenstierne—Bülow og Bogstaverne H. O. L. — H. K. og Aarstallet 1666. Dette henviser til Hans Olde-

land til Uggerslevgaard (f. 1628, † 1692), der 1665 var Landsdommer i Fyen og 1698 boede paa Harridslevgaard, efter at han ca. 1680

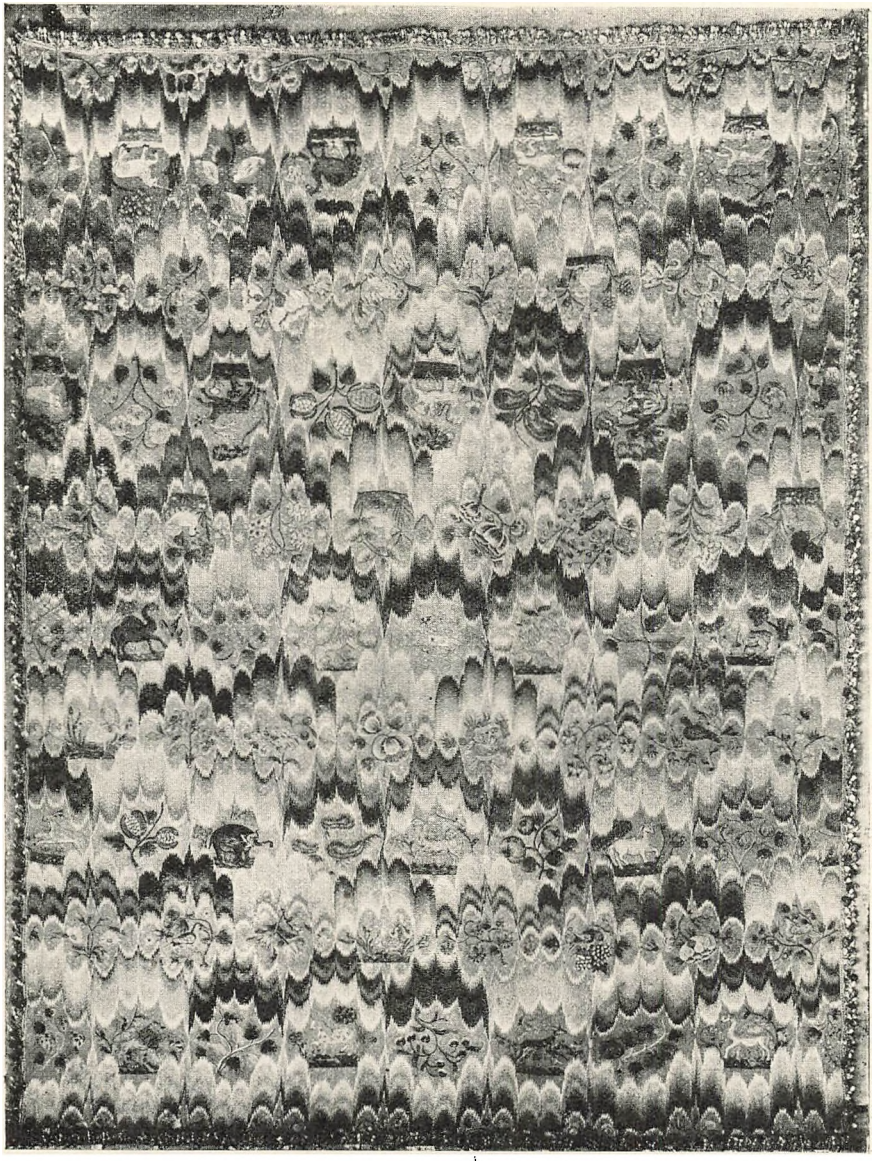

Fig. 15. Hans Oldelands og Helvig Kruses Tæppe fra 1666.
(Arreskov.)

havde mistet Uggerslevgaard ved Indførsel, og til hans Hustru, Helvig Kruse, der endnu levede 1702. De er begge begravede i Skovby

Kirke. Hans Forældre var Hans Oldeland og Ingeborg Gyldenstierne, hendes var Jørgen Kruse af Hjermeslevgaard-Linien og Beate Bülow. Hans Oldelands Søster Regitze, der var gift med Caspar Due, ejede Ølstedgaard, som nu udgør en Del af Grevskabet Muckadell, og det er tænkeligt, at Tæppet ad denne Vej er kommet til Arreskov, hvor det i 1858 laa paa en Tjenerseng. Derefter har det været brugt ved Bryllupper i Øster Hæsinge Kirke, og, efter en grundig Restaurering i den nyeste Tid, bruges det nu kun ved kirkelige Højtideligheder i Familien Schaffalitzky de Muckadell. — Fig. 14 og 15.

Tæppet er af grovt Lærred, helt overbroderet med Uldgarn i en Blanding af Kontursting og Fladsting. Hovedmotivet er et flammet Mønster i rødt, gult, blaat og grønt, hver Flamme med 5—6 Chatteringer. Bundene mellem Flammerne er udfyldte med graat og prydede med afvekslende Fremstillinger af Dyr og Planter.

Dyrene er mere eksotiske end paa de andre Tæpper; der er baade Elefant, Dromedar, Kamel og Løve; endvidere Hest, Hjort, Enhjørning, Hane, Kakadue, Papegøje, Svane, Stork og andre Fugle. Blandt Planterne mærkes: Tulipan, Nellike, Lillie, Akeleje, Iris, Stedmoderblomst, Vintergæk, Pintselillie, Blaaklokke, Pæon, Vinranke, Græskar, Æble, Pære, Citron, Kirsebær, Jordbær, Ribs og Gulerod.

Alle de i det foregaaende omtalte Tæpper har kun været prydede med faa Vaabener, og de genealogiske Fremstillinger har indskrænket sig til højst at bringe 4 Ahnevaabener.

Anderledes er det med Clara Gyldenstiernes prægtige Silketæppe paa Frederiksborg, som Musæumsinspektør Andrup saa udførligt har beskrevet i dette Tidsskrifts oftere nævnte 5. Hæfte. Det er, i Lighed med Billederne i Ligprædikenerne, forsynet med vedkommende Persons 32 Ahnevaabener, saa Studiet af Tæppet frembyder et helt genealogisk-heraldiskt Problem.

Det samme er Tilfældet med Sophie Staverskovs Silketæppe, der vist — uden Tilsidesættelse af Clara Gyldenstiernes — kan betegnes som det pragtfuldeste og kostbareste af alle kendte danske Vaabentæpper, hvortil kommer, at det frembyder betydelig Interesse, dels paa Grund af Vaabenernes Anordning, og dels ved, at de fleste Vaabener tilhører mindre kendte Slægter — ja endog Lavadelsslægter, hvis Vaabener man ellers meget sjældent træffer i anvendt Heraldik. Man behøver blot at nævne Navne som Dan, Stampe I, Kalle, Stifeld og Stenfeld for at antyde, hvilke Vanskeligheder der beredes endogsaa Folk, der er godt inde i den danske Heraldik. Naar man ved første Eftersyn opnoterer Vaabenerne og bl. a. anfører Sehested—Bryske—Væbner—Skram—Tornekrands—Juel, og det ved nærmere Undersøgelse viser sig at være Staverskov—Bang—Kolle—Blik—Sti-

feld—Rekhals (hvis Vaabener ligner de ovennævntes), bliver man klar over, at man her staar overfor en Ahnetavle af meget usædvanlig Art, som berører Slægter, som man maaske aldrig før har beskæftiget sig med. Af mere kendte, men dog ingenlunde særlig almindelige Slægter, træffer man Udsen, Kruse, Lunov, Stygge, Spend, Rostrup, Galskyt og Hvas af Gjerholm, medens man forgæves søger de Højadelsslægter, som Bille, Gyldenstierne, Rosenkrantz, Thott, Lunge o. s. v., hvoraf en eller flere findes i de fleste andre Ahnetavler. Naar man dernæst konstaterer, at Vaabenerne, der mod Sædvane er samlede 4 og 4, findes i et saa mærkeligt Antal som 48, medens der ellers altid anbringes 2—4—8—16—32 eller 64 Vaabener, svarende til Antallet af Ahner i den ældste Generation, der medtages, stilles man overfor et nyt Problem, indtil man opdager, at Vaabenerne angiver 16 Ahner for Sophie Staverskov og hver af hendes to Mænd, Otte Kruse og Laurids Ebbesen (Udsen). — Fig. 16.

Paa Brusk Herredsting mødte i 1417 en Mand ved Navn Peder Nielsen i Piedsted, som i sit Vaaben førte en Stilk med to tornede Blade eller Blomster. Hans Efterkommere udviklede yderligere dette Vaaben, som endte med at faa ganske samme Udseende som det kendte Sehestedske Vaaben: en af 3 Sølv Søblade omsat rød Rose i blaat og paa Hjælmen 5 Hejre- eller Paafuglefjer. En Mand af denne Slægt, der levede først i det 16. Aarh., ægtede en Jomfru af den lille vestjydske Slægt Staverskov, og deres Søn antog sin Moders Slægtsnavn. Han købte Donneruplund ved Give og Hennegaard, og hans Søn, Fasti Staverskov, ejede Øllufgaard i Nærheden af Varde. Han døde 1607, medens hans Hustru, Christence Krag, endnu levede 1648.

Af deres fire Børn var de to Sønner ugifte, den ene Datter, Anne, var gift med Christoffer Hvas til Kaas. Hun mageskiftede Donneruplund mod en Halvpart af Hennegaard til Søsteren, Sophie, der ogsaa ejede Øllufgaard. Dennes første Mand var Otte Kruse til Balle og Søndersthoved, der var Søn af Mogens Kruse til Balle og dennes første Kone, Anne Lunov, og tidligere havde været gift med Magdalene Krabbe. Efter hans Død i København 1628 fik hans Stedmoder, Dorte Vesteni, Livsbrev paa en Gaard af hans Enke, der 1635 ægtede Laurids Ebbesen (Udsen) til Tulstrup, som i 2. og 3. Led var beslægtet med hendes første Mand, saa der maatte indhentes Bevilling til Ægteskabet.

Da Laurids Ebbesen (Udsen) fødtes 1559 paa Tulstrup som eneste Barn af Ebbe Lauridsen og Kirsten Kruse, var den fordum saa ansete Slægt sunket ned i Lavadelen, ja, Samtiden drog endog dens Adelskab i Tvivl, hvad der fremgaar af den Holck'ske Stambog paa

Oreby, hvori der staar, at Laurids Ebbesen fører de Udsen'ers Vaaben uden nogen Ret, »thi han er af Bønderslægt i Jylland.« Slægten skulde dog endnu opleve en kort Genopblussen, inden det gamle Skjold med Klokken blev lagt i Graven med Laurids Ebbesen i 1646. Ved sit første Ægteskab i 1587 med den 19 Aar ældre Ellen Andersdatter Gøye knyttede han gode og nyttige Forbindelser, saa han erhvervede en Del Gaarde og fik betydelige Forleninger, bl. a. Københavns Slot, Skanderborg og Saltø. Men, da han havde opgivet Haabet om at efterlade sig Arvinger, fordelte han 1625 sine Hovedgaarde mellem sine nærmeste, bl. hvilke Otte Kruse, der til Gengæld gav ham Livsbrev paa Søndersthoved. Frænderne forpligtede sig til at sørge for hans standsmæssige Begravelse.

Gavebrevene traadte ikke i Kraft, og, da hans Hustru var død 1626, ægtede han Aaret efter Lisbeth Hansdatter Arenfeldt, der døde allerede 1632, hvorefter han i 1635 indgik et tredie Ægteskab med Sophie Staverskov. Heller ikke de to sidste Koner skænkede ham nogen Arving til de mange Hovedgaarde, og efterhaanden blev han nødt til at afhænde Størsteparten af sit Jordegods, da han havde lidt store Tab ved de kejserliges Indfald.

Da Frænderne nu ikke mere havde nogen Forpligtelse til at sørge for hans Begravelse, maatte han selv bekoste et pragtfuldt Epitafium i Aarhus Domkirke, hvor legemstore Figurer af ham selv og de tre Koner ses knælende ved Siderne af en stor sort Tavle, paa hvis Ramme er anbragt 16 Ahnevaabener for hver af de fire Personer. Foran Epitafiet er der en meget smuk Gitterport, uden Tvivl forfærdiget af Caspar Finke. Den Dag i Dag staar Tavlen uden Indskrift, saa ikke engang denne Bekostning har hans Slægtninge villet paatage sig, og mærkeligt nok heller ikke hans Enke, der overlevede ham i mange Aar og endnu 1668 boede paa Øllufgaard. Hun har imidlertid haft økonomiske Vanskeligheder; 1652 maatte hun sælge baade Donneruplund og Søndersthoved, og Spøttrup, som hun havde købt af Familien Below, blev overladt til hendes Søn, Mogens Kruse; selv maatte hun laane Penge af Brødrene Kohlblatt i Kiel.

Fru Sophie var Enke i over 20 Aar og har maaske tilbragt en Del af sin lange Enkestand med at baldyre det skønne Tæppe, der sammen med Epitafiet i Aarhus er højst interessante Minder om denne ikke særlig kendte Kvinde.

Tæppet, der er af lys olivengrøn Silke med Kunstbroderi og nogle fine Kædesting og Kontursting, er af en enestaaende Skønhed og Pragt. Det er glimrende bevaret, kun eet Sted er der en lille Revne, og kun den sorte Silke har her, som paa de andre Tæpper, lidt noget og er paa sine Steder helt forsvundet, f. Eks. i Fremstillingen

Fig. 16. Sophie Staverskovs Silketæppe.
(Tilhører Kammerherreinde E. Sehested.)

af en kalkunsk Hane. Ellers er Farverne usædvanlig kønne og klare og af en udmærket Virkning.

Fig. 17. Fra Laurids Ebbesens Epitafium i Aarhus Domkirke. Længst tilvenstre ses Sophie Staverskovs 16 Ahnevaabener.

Tæppet er betydelig større end Clara Gyldenstiernes, 334 × 220 Ctm. mod dettes 237 × 164 Ctm., dertil kommer en 14,5 Ctm. bred, tildels knyttet Fryndse af hvid, rød og grøn Silke, paa hvis knyttede Del der sidder smaa Rosetter i alle tre Farver.

Dette herlige Stykke har tilhørt Fraugdegaard-Linien af Familien Sehested, hvis Vaaben man i sin Tid troede at se i Familien Staverskovs Vaabenmærke, der ganske ligner Sehestedernes. I 1880'erne kom det til Kammerherre Knud Sehested, hvis Enke nu ejer det og undertiden ved festlige Lejligheder anvender det som Vægtæppe, saaledes som dets oprindelige Formaal maaske har været.

Hver enkelt Gruppe paa 4 Vaabener omgives af en Lavrbærkrans i flere Chatteringer med enkelte røde stiliserede Roser. En lignende Krans afgrænser et Midterparti, hvori Orpheus sidder paa en Høj under et Træ, som nærmest ligner en Naur. Han har en Lavrbærkrans paa Hovedet og spiller for Dyrene, der alle er meget naturtro gengivne.

I hvert af de 4 Hjørner ses en hvid Vase med blaa Ornamenter, hvori der er anbragt røde og gule Blomster, en ualmindelig livagtig Kejserkrone, lyserøde Lillier og blaa Tulipaner — alle disse paa samme Stilk — endvidere en let heraldisk Rose, Lilliekonvaller og lyserøde Tulipaner.

Spredt over hele Midten af Tæppet er der en stor Mængde Blomster med korte Stilke, som i Anbringelse og Karakter meget minder om Anordningen paa Vibeke Friis's Tæppe. Der er nogen Symetri i Blomsternes Placering. Længst ude tilvenstre ser man, begyndende fra oven udfor Udsen-Vaabenet: rød Nellike — rødt Kirsebær med Blade — violet Tulipan — violet Kirsebær — Jordbær med Blomst, Bær og Blade — gul Blomst — lyserød Lillie — hvide og røde Ribs med Bær og Blade — gul Blomst som i Vasen — og Nellike. Forøvrigt er der Lilliekonval, Hasselnød, rød og blaa Valmue, violet Ærteblomst med 4 Bælge, Stedmoderblomst, blaa Tulipan, stor blaa anemonelignende Blomst og gulrøde og lyserøde Narcisser.

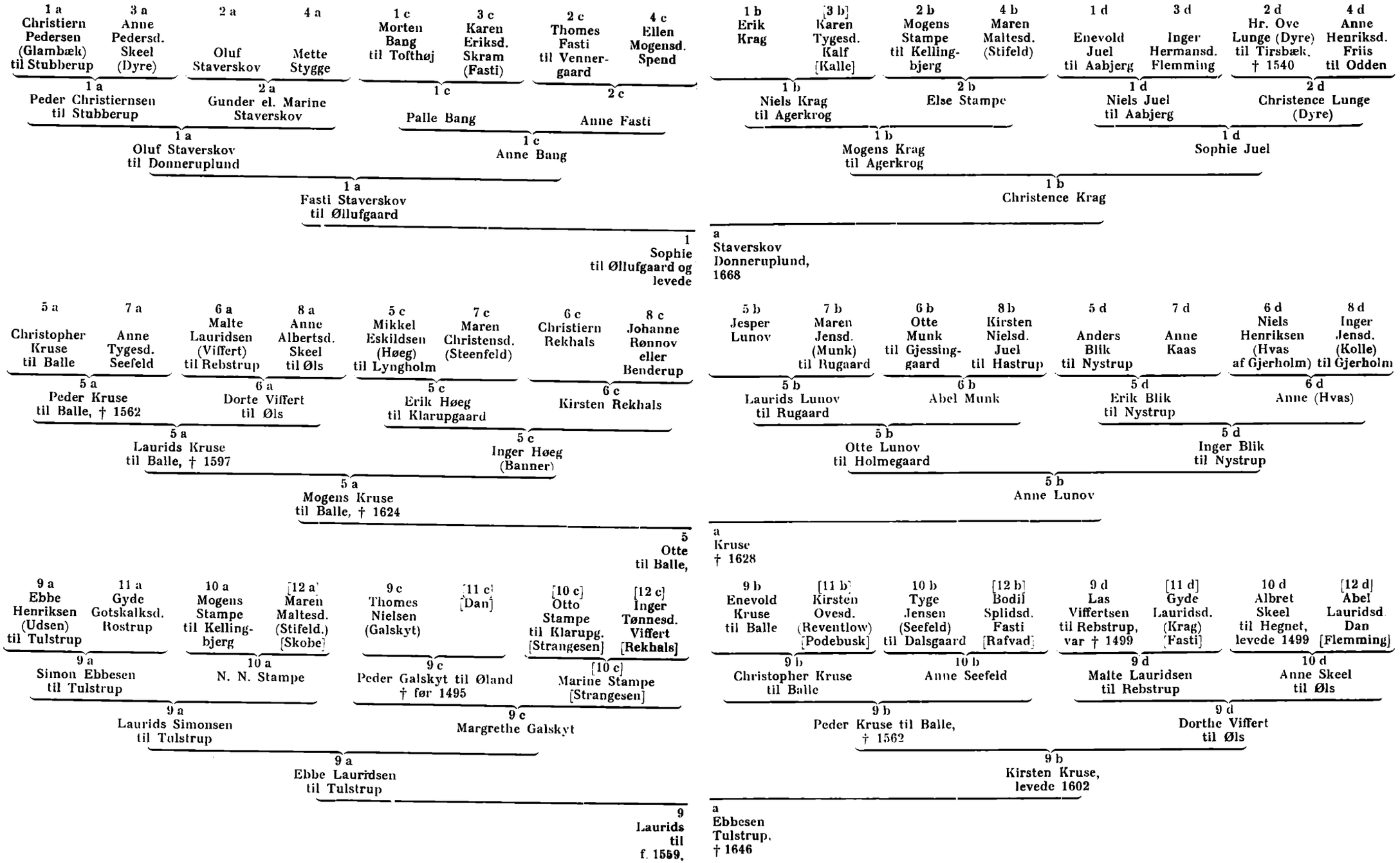
Naar man betragter de Blomster, som pryder de beskrevne Tæpper, vil man se, at de saa at sige alle er saare almindelige, og man kan vel af deres Anvendelse paa de gamle Textilier slutte, at de ogsaa i gamle Dage har hørt til de i Haverne mest dyrkede.

Paa 8 af de beskrevne Tæpper findes Tulipan og Nellike, som altsaa er de mest anvendte, paa 6 findes Lillie og paa 3 Kirsebær og Kejserkrone.

Tilbage er der kun at give en Skildring af de 48 Vaabener, som er anbragte langs Tæppets Rande, saaledes at Sophie Staverskovs Ahner staar for Tæppets to Ender, foroven længst tilvenstre (heraldisk) Vaabenerne for hendes 4 Bedsteforældre, tilhøjre de 4 Oldemødre; de 8 fjærneste Ahner eller de 8 Tipoldemødre staar i Tæppets nederste Ende.

Til heraldisk venstre findes den første Mands Ahner og tilhøjre

Sophie Staverskovs og hendes Mænds rette Ahnetavle.

den anden Mands, ordnede paa ganske samme Maade som Konens Ahner.

For Oversigtens Skyld og for at klarlægge Systemet ved Anbringelsen af de enkelte Vaabener vil hver af de 12 firdobbelte Vaabengrupper blive betegnet med et Nummer fra 1 til 12, og indenfor hver Gruppe betegnes Vaabenerne med Bogstaverne a b c og d. De samme Betegnelser anvendes i de hosføjede Ahnetavler, saa man let og hurtigt kan anstille Sammenligninger. Bemærkninger og eventuelle større Ukorrektheder anføres for hver Gruppe for sig, idet dog bemærkes, at det ikke anses for nødvendigt at anføre uvæsentlige Fejl, som f. Eks. at Familien Staverskovs Søblade er grønne i Stedet for hvide, at Stygge er skraadelt fra højre og ikke fra venstre, og Uoverensstemmelser i Farver og Inddelinger af Vesselhorn.

Sophie Staverskovs Ahner:

1 a Staverskov (Glambek) b Krag c Bang af Jylland d Juel

Bang af Jylland førte efter Nyt Adelslex. en flakt Ørn og paa Hjælmen 2 Vesselhorn, medens Vaabenet her er delt med $^1/_2$ g. bev. brun Ørn og $^1/_2$ r. Lillie, begge faste paa Delingen i h. Paa Hj. en brun g. bev. Ørn. Paa Epitafiet i Aarhus ses ligeledes $^1/_2$ Ørn og $^1/_2$ Lillie og paa Hj. en Ørn.

2 a Staverskov b Stampe af Klarupgaard c Fasti d Lunge (Dyre)

Stampes Felter er saavel her som i Aarhus ombyttede, og det ene Felt er sort og ikke blaat, medens samme Ombytning begge Steder gør sig gældende ved Farverne paa Hjælmens Vesselhorn. Morianen paa Fastis Hjælm er blaa med blaa Baand om Hovedet. Paa Epitafiet ser det nærmest ud, som om Morianen er hvid, men Farverne er saa daarligt bevarede, at man vanskeligt kan skelne hvidt og blaat fra hinanden. Saaledes synes Lunges h. Vesselhorn i b. nærmest at være b. i h.

3 a Skeel (Dyre) [b][1] Kalle c Skram (Fasti) d Flemming

Paa Tæppet er Skeel (Dyre) Vaabenet rigtigt, paa Epitafiet derimod er Vesselhornene røde og paa Hj. delte af h. og r. Kalle er paa Tæppet tværdelt af r. og s., i hvert Felt en Rose af modsat Farve, paa Hj. 5 vekselvis r. og s. Standarter. Epitafiet viser ganske samme Vaaben, blot med modsatte Farver, saaledes at Skjoldet er tværdelt af s. og r. Gl. Ad. Lex. anfører under Navnet Kalle et af r. og h. tværdelt Skjold med en Rose af modsat Farve i hvert Felt, paa Hj. 5

[1] Om Betydningen af Klammen (Fejlmarkering) se Side 363.

vekselvis r. og h. Faner, altsaa væsentligst samme Vaaben, som ovenfor anført, blot med andre Farver. Nyt Ad. Lex. bemærker hertil: Upaalidelig Slægtebogsefterretning, men opfører under Navnet Kold et noget lignende Vaaben, hvor der i Felterne uden Farveangivelse findes en Stjerne og en Rose. Den Kvinde, som skal betegnes ved dette Vaaben, var Erik Krags Hustru, Karen Tygesdatter Kalf af Tvenstrup, der ikke nævnes blandt Medlemmerne af Slægten Kalf, der i Skjoldet førte en kronet Jomfru i en Fjederham, men som vist paa Spindesiden stammede fra denne Slægt som Datter af Niels Kalfs formodede Dattersøn, Tyge Kalf af Tvenstrup, der nævnes 1493 og skal have ejet Jernit, ganske som den Hr. Tyge Kalle, hvem Gl. Ad. Lex. tillægger det før beskrevne Vaaben, hvad der finder nogen Bekræftelse ved dette Vaabens Udseende paa de to Ahnetavler. En Væbner Tyge Kalf synes 1469 at have ført Familien Abildgaards Vaaben (D. ad. Sig. F. LXVI. 5), der med sit af 3 Æbler omsatte Gærde kan have en ringe Lighed med det ovennævnte Vaaben.

Flemmings Hjælmtegn er her ikke to Vesselhorn, men derimod en Mur eller Portbygning med 13 vekselvis r. og h. Standarter paa den kronede Hjælm, ganske som paa Epitafiet og forøvrigt ogsaa paa udskaarne Skabe paa Lilliendal og paa Nationalmusæet.

4 a Stygge b Stifeld c Spend d Friis

Stygges og Spends Hjælme er ombyttede. Stifeld har den sorte Stige i h., medens Gl. Ad. Lex. har den i g. Paa Hj. er den næsten helt forsvunden, som saa meget andet, der er syet med sort. Nyt Ad. Lex. skriver om Stifeld: Kendes kun fra Slægtebøger.

Otte Kruses Ahner:

5 a Kruse b Lunov c Høeg d Blik

6 a Viffert b Munk c Rekhals d Hvas af Gjerholm

Farverne i Viffert er som i det Skeelske Vaaben, men Datiden har næppe strængt overholdt Forskellighederne i disse saa nær beslægtede Vaabener. Feltet i Rekhals er her b. og ikke r. Hvas har en h. Lillie i b. i Stedet for en b. Lillie i h. Paa Hj. en h. Lillie mellem 2 b. Vesselhorn, noget afvigende fra de i Nyt Ad. Lex. anførte Hjælmtegn.

7 a Seefeld b Munk c Stenfeld d Kaas

Stenfelds Sparre og Kugler er b. i St. f. r. Paa Hj. en af en Skansekurv opspringende r. Hest i St. f. 2 Arme, der holder en Kugle.

8 a Skeel b Juel c Rønnov d Kolle

Ved de to hidtil omhandlede Ahnetavler er der næsten fuldstændig Overensstemmelse mellem Vaabenerne og de Ahnetavler, som kan op-

stilles paa Grundlag af Nutidens genealogiske Viden. Det er, bortset fra mindre Forskelligheder i Former og Farver, kun ved den tvivlsomme Familie Kalf eller Kalle, at der er nogen Usikkerhed, ellers maa man beundre den Viden og den Omhu og Nøjagtighed, der har præget de Mennesker, som har gjort Udkastet til dette store Vaabenarbejde, og som har udført det.

Den samme Grad af Korrekthed udmærker ikke den tredie Ahnetavle, men den har ogsaa frembudt større Vanskeligheder, da Familien Udsen vel nok dengang, som nu, har været mere ukendt, end de fleste andre nævnte Familier. Forøvrigt er det vel ikke absolut givet, at de nyere Stamtavler paa ethvert Punkt har Ret fremfor de gamle Fremstillinger. Det er tydeligt, at Tæppet og Epitafiet i Aarhus er meget nærbeslægtede, da ikke blot Sophie Staverskovs, men ogsaa de tildels fejlagtige Udsenske Ahner viser høj Grad af Overensstemmelse. Man kan jo ogsaa gaa ud fra, at den ene Genstand har været anvendt som Forbillede for den anden. Dog er der Forskelligheder i Farverne; men de kan muligvis skyldes senere Opmalinger af Epitafiet.

Laurids Ebbesen (Udsen)s Ahner:

9 a Udsen b Kruse c Galskyt d Viffert

Det underste Felt i Viffert er paa Tæppet b., men paa Epitafiet r.

10 a Stampe I b Seefeld [c] Strangesen d Skeel

Medens Stampe er ganske som 2 b, har Seefeld her intet Søblad mellem Vesselhornene.

11 a Rostrup [b] Podebusk [c] Dan [d] Fasti

Hunden paa Rostrups Hj. er saa korrekt, at den har rødt Halsbaand, og Puden er rød med gule Kvaster, derimod er Podebusks Farver indbyrdes afvigende paa Tæppe, Epitafium og i Nyt Ad. Lex. Dans Hj. mangler Armene og har 2 Brikker i St. for 1; ligesaa paa Epitafiet.

12 [a] Skobe el. Glob [b] Rafvad [c] Rekhals el. Juel [d] Flemming

Rafvad har et brunt g. bev. Ørnelaar i r. og ikke g. i b. Rekhals har 2 b. Bølger i h. og ikke 3 h. i r. Epitafiet har 2 h. i r.

Paa Epitafiet er Laurids Ebbesens Ahner ordnede i to Dobbeltrækker, saaledes at de fædrene Ahner staar til venstre og de mødrene tilhøjre. De anføres her med Tilføjelse af de ovenfor anvendte Numre:

10 c Strangesen 10 a Stampe 9 c Galskyt 9 a Udsen
12 c Rekhals 12 a Skobe 11 c Dan 11 a Rostrup.

9 b Kruse	9 d Viffert	10 b Seefeld	10 d Skeel
11 b Podebusk	11 d Fasti	12 b Rafvad	12 d Flemming

De to Rækker staar i Fortsættelse af hinanden, saaledes at Udsen og Kruse, de to vigtigste Vaabener, staar Side om Side. Hinsides disse to staar de to Bedstemødres Vaabener, Galskyt og Viffert, og i samme Række de fire Oldemødres. Under hvert enkelt Vaaben i den øverste Række staar der et Vaaben, der skulde betegne den Tip-oldemoder, der var indgiftet i vedkommende Familie. Disse 8 Vaabener er i dette Tilfælde, ligesom paa Tæppet, alle fejlagtige paa eet nær, nemlig Rostrup.

Medens de 4 nærmeste Ahner er rigtige, forbavses man over allerede i den næste Generation at finde den første Fejl, Strangesen i St. for Stampe. Her, som ved de andre fejlagtige Vaabener, er Nummeret og Bogstavet i Ahnetavlen og i Vaabenbeskrivelsen sat i skarp Klamme, saa man kan se, hvor Fejlene er. I Ahnetavlen er det endvidere i Klamme anført, naar Tæppet har et afvigende Vaaben.

Blandt de i øverste Ahnerække tilkommende 8 Vaabener er de 7 forkerte, d. v. s. Thomas Nielsens Hustru kendes ikke, saa hun har muligvis været en Dan, som Nr. 11 c, men det er rimeligere at antage, at denne sjældne Slægts Vaaben er anbragt paa et galt Sted og burde have staaet som Nr. 12 d, ligesom Fasti staar som Nr. 11 d i St. for 12 b. At 11 b er Podebusk kan maaske skyldes, at Kirsten Reventlows Stedmoder var af denne Slægt. Fejlen ved Nr. 12 a kan være fremkommet ved, at Stifelds opretstaaende Stige paa en Tegning eller i et Sigil er blevet forvekslet med Skobes skaktavlede Pæl. Rekhals eller Juel kan stamme fra, at Enevold Kruses Hustru ogsaa kaldes Kirsten Juel. Albret Skeels Søn var gift med en Flemming, hvad der maaske har foranlediget dette Vaabens Forekomst.

Selv om man meget ofte i de gamle heraldiske Ahnetavler paa Gravmæler og i Ligprædikener finder Fejl og Unøjagtigheder, særlig med Hensyn til Opstillingen, er det dog sjældent, at der er saa talrige Mangler som i dette Tilfælde, hvad man saa meget mere maa undres over, som de to andre Ahnetavler paa Tæppet er saa fuldkomne.

Det er allerede nævnt, at Opstillingen af Tæppets Vaabener er usædvanlig, og det vil derfor sikkert være af Interesse at betragte Systemet lidt nøjere, da man kun yderst sjældent finder større Ahnetavler ordnede saaledes, at Vaabenerne som her er samlede 4 og 4. Som oftest er de stillede i en lang Række eller samlede 2 og 2. Naar det kun drejer sig om en enkelt Persons eller et Ægtepars 4 Ahner, træffer man jævnligt 4 Vaabener samlede i et fælles Skjold med 4

Hjælme, hvoraf de 2 midterste svarer til de Vaabener, over hvilke de staar, medens de 2 yderste hører til de 2 nederste Vaabener.

Personens fædrene Vaaben staar da paa den fornemste Plads — i første Felt — øverst til — heraldisk — højre, og det mødrene Vaaben staar til venstre, medens det farmødrene og det mormødrene staar under de respektive Forældres Vaabener.

Naar to Ægtefællers saadanne Vaabengrupper sidestilles, bliver Ordningen af Vaabenerne i Mandens Gruppe undertiden modsat den sædvanlige, for at Mandens eget Vaaben kan staa lige ud for Konens Vaaben, hvad der hænger sammen med den almindelige Tendens til ved Alliancevaabener at vende Tyngdepunktet og Figurernes Forside ind mod Midteraksen. Hjælmene kan ogsaa være stillede saaledes, at den fædrene Hjælm staar yderst og efterfølges af de andre i den Orden, hvori Vaabenerne vilde have staaet, hvis de stod paa Rad.

I Hørning Kirke i Sønderhald Herred er der et Kapel med et af Thomas Quellinus udført prægtigt Marmorepitafium over Oberst Hans Friis til Clausholm og Tustrup, † 1697, og hans to Hustruer, Helvig Marsvin og Mette Brockdorff. Foroven er der ophængt 8 firdobbelte Vaabenskjolde i hvidt Marmor med Oberstens 32 Ahner, og paa hver Side 8 lignende Skjolde med 32 Ahner for hver af Hustruerne. Hjælmtegnene er udskaarne i Træ og løst paasatte, saa mange af dem mangler, og man maa ogsaa regne med, at flere af dem kan være ombyttede.

For Hans Friis's Vedkommende synes de store Skjolde ikke alle at hænge paa den oprindelige Plads, og en enkelt anden Fejl synes der ogsaa at være. Helvig Marsvins Vaabenrække er derimod, naar bortses fra en Generationsforskydning, fuldstændig korrekt i Anordningen og er derfor velegnet til Grundlag for et Studium af Systemet, som er ganske det samme som paa Tæppet, men for saa vidt interessantere, som den gaar en Generation længere tilbage, hvorved Materialet bliver mere fyldigt.

Naar man betegner de store Skjolde og de enkelte Vaabener med de allerede omtalte Numre og Bogstaver, vil man have let ved at udfinde og forstaa Systemet, der er meget simpelt og anskueligt, naar man kender lidt til den sædvanlige Anbringelse af Ahnevaabener, hvorom Magister Andrup har givet nogle Oplysninger i sin førnævnte Artikel.

Det følger af sig selv, at det første Skjold indeholder de nærmeste Ahners Vaabener, og det maa da blive Bedsteforældrene eller vedkommende Persons 4 Ahner. Det er da ganske naturligt, at Nr. 2 kommer til at indeholde de i næste Generation tilkommende nye Vaabener, nemlig de fire Oldemødres. Deres indbyrdes Placering er

da saaledes, at hvert Vaaben staar paa samme Plads i det store Skjold, som i Skjold Nr. 1 Vaabenet for den Familie, i hvilken denne Kvinde var indgiftet, med andre Ord, at en Mand af Familien 1 a var gift med en Kvinde af Familien 2 a, 1 b med 2 b o. s. fr. I næste Generation kommer der 8 Tipoldemødre til, altsaa 2 store Skjolde, Nr. 3 og 4, som indrettes saaledes, at de 4 Vaabener i Nr. 3 svarer til Vaabenerne i Nr. 1, de i Nr. 4 til de i Nr. 2.

Den næste Række — de 32 Ahner — bringer 16 nye Vaabener for de 16 Tip-tip-Oldemødre, fordelte i 4 Skjolde, blandt hvilke Nr. 5 svarer til Nr. 1, 6 til 2, 7 til 3, 8 til 4. Alle de til eet Skjolds Vaabener svarende Vaabener skal være samlede i samme Skjold. Differencen mellem Numrene paa to Skjolde, hvis Vaabeners Indehavere var gifte med hinanden, er bestandig lig Antallet af de store Skjolde, der er komne til i den paagældende Generation, eller $n/2 : 4$, naar n betegner Ahnetallet, altsaa 16, 32, 64, o. s. v. I Tip-tip-Oldeforældrenes Generation bliver det saaledes $32/2 : 4 = 4$, der jo netop er Differencen mellem Nr. 1 og Nr. 5.

En Følge af, at Moderens Vaaben staar paa den næstfornemste Plads — b — er, at b ikke følger umiddelbart efter a, naar Navnene stilles op som en sædvanlig Ahnetavle med 4 Ahner, da Navnet paa Farmoderen — c — kommer ind imellem a og b. De 4 Ahner bliver altsaa a c b d, og samme Forhold mellem Bogstaverne holder sig op igennem alle Generationerne, saaledes at af de 32 Ahner er der først 8 a'er (1 a, 5 a, 3 a, 7 a, 2 a, 6 a, 4 a, 8 a), saa 8 c'er, dernæst 8 b'er og 8 d'er. Man kan med andre Ord uddrage hver enkelt af Bedsteforældrenes Ahner ved at samle alle de med et bestemt Bogstav betegnede Vaabener. Vil man udsondre en af Oldeforældrenes Ahner, tager man indenfor samme Bogstavgruppe alle de Skjolde, der er betegnede enten ved lige eller ved ulige Tal. F. Eks. for Farmoderens Moder tager man 2 c, 6 c, 4 c og 8 c. Hvis Skjoldene er anbragte i den rigtige Orden, kan Ahnetavlen eller en Del deraf let og hurtigt opstilles.

Systemet kan ogsaa anvendes til uden genealogiske Hjælpekilder at opstille en almindelig Række Ahnevaabener i Ahnetavleform, men vel at mærke kun, naar Vaabenerne staar i en fortløbende Række. Man giver Vaabenerne Numre 1 a, 1 b, 1 c, 1 d, 2 a, 2 b, 2 c, 2 d, 3 a o. s. v., og, naar man saa opstiller et Skema efter det omtalte System, hvortil f. Eks. de her anførte Ahnetavler med Nummerering kan danne Vejledning, vil man kunne indsætte alle Vaabenerne eller en mindre Gruppe af dem paa de rigtige Steder, forudsat at deres indbyrdes Orden paa Epitafiet eller Ligprædikenen har været rigtig.

Hvis man forsøger Systemet paa Clara Gyldenstiernes Tæppe, vil man faa et Indtryk af Systemets praktiske Anvendelighed.

Saadanne firdobbelte Vaabenskjolde er endvidere i et Antal af 14 malede paa et Pulpitur i Køge Kirke. Af disse angiver de 8 længst tilhøjre 32 Ahnevaabener for Birgitte Rud til Vallø, der var gift med Christen Skeel. De 5 første Skjolde er helt korrekte, i de tre sidste er der sket nogle Ombytninger mellem de enkelte Vaabener, men der er ingen Tvivl om, at det har været Hensigten at følge samme Plan som ovenfor beskrevet. Det samme er Tilfældet med Christen Skeels Ahner, der staar længst tilvenstre, og hvoriblandt der i Gruppe 5 er en positiv Fejl.

Imidlertid er der den Mærkelighed, at der for Christen Skeel kun er 6 Skjolde og ikke 8. Enten har Pulpituret været større, og de to yderste Skjolde er saa senere blevne fjærnede; det er netop alle Vaabenerne fra Gruppe 7 og 8 som mangler. Eller ogsaa har der fra først af ikke været Plads til alle Skjoldene, og man har saa resolut indskrænket deres Antal ved at udelade dem, der skulde have staaet yderst, og som skulde have indeholdt Vaabener for Tipoldemødrenes Mødre, der med Datidens stærke Fremhæven af det maskuline vel maatte siges bedre at kunne undværes end Tipoldefædrenes Mødre, som er komne med netop ved Tilstedeværelsen af Skjoldene 5 og 6.

Et lignende ejendommeligt Tilfælde ses paa Prædikestolen i Søndersø Kirke, hvor fem Felter akkurat giver Plads til 10 Vaabener, og man har saa anvendt 4 Ahner for hver af Ægtefællerne Eiler Høeg til Dallund og Else Krabbe, og yderligere paa hver Side tilføjet et Vaaben for deres Farfaders Moder, der maa betragtes som det første og vigtigste af de i næste Generation tilkommende Vaabener.

Ved den første Omtale i dette Tidsskrift af Vaabentæpper blev den Formodning fremsat, at disse betegnede en speciel fyensk Mode. Skønt denne Tanke er meget tiltalende for Fyenboerne, synes dog flere af de her fremdragne Tæpper at vise, at denne Skik ogsaa har været kendt i Jylland.

Med Hensyn til Tæppernes Anvendelse kan bemærkes, at Knud Rud if. Vedel Simonsen De danske Ruder I 101 i Grevens Fejde blandt mange andre Ting mistede et »silkestukkent Sengeklæde med Fløjl og Vaaben«, som stod ham i 100 Mark, og forskellige blaa udsyede Duge. Sophie Staverskovs Tæppe har dog paa Grund af sine Dimensioner næppe været anvendt paa en Seng, men sandsynligvis enten til at drage en Væg i Festsalen eller til at brede over et Bord. Pastor Brasch nævner i Gamle Ejere af Bregentved S. 69 f. baade Sengetæpper og Dragetæpper med Ahnevaabener og en silkesyet Dug.

De mesterligt udførte og tildels forbavsende velbevarede Arbejder

taler med deres stærkt personlige Præg et eget kraftigt Sprog til Eftertiden og giver os et Indblik i to af Datidens Kvinders Hovedinteresser, naar de i Fruerstuen syslede med Naal og Traad, og naar de granskede de gamle Slægtebøger og selv forfattede nye for at kunne forsyne sig selv og andre med de mest fuldkomne Ahnetavler.

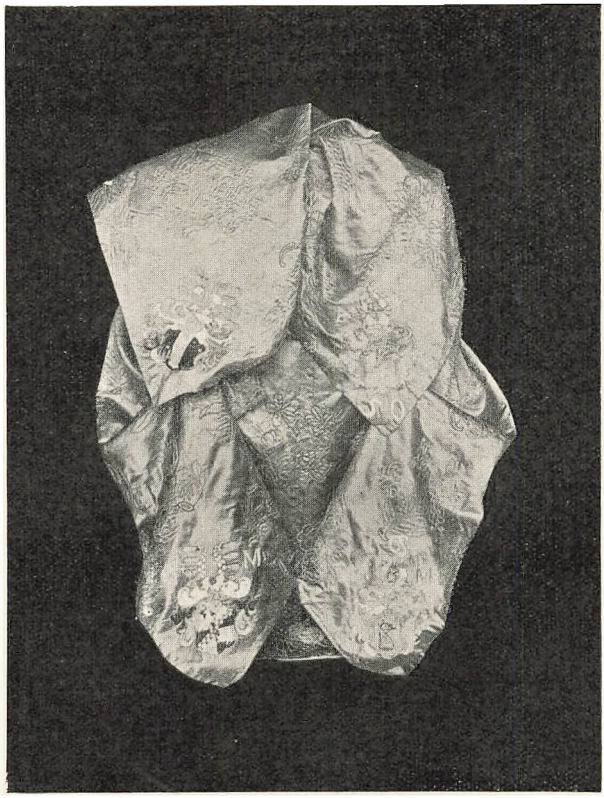

Fig. 18. Jørgen Brahes Silketæppe paa Steensgaard fra 1650.